

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista sekä varhaiskasvatuslain 13 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista sekä varhaiskasvatuslain 13 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 205/2016 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Anne-Marie Brisson, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Tarja Kahiluoto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Kirsi Tarkka, Opetushallitus
- erityisasiantuntija Jarkko Lahtinen, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Auli Setälä, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Lastensuojelun Keskusliitto
- Lastentarhanopettajaliitto LTOL
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry
- Suomen Vanhempainliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista. Laissa säädettäisiin kunnan järjestämässä päiväkotij- ja perhepäivähoidossa perittävistä asiakasmaksuista. Muusta kunnan järjestämästä varhaiskasvatuksesta, esimerkiksi leikkitoiminnasta ja muista avoimista varhaiskasvatuspalveluista sekä tilapäisesti järjestettävästä varhaiskasvatuksesta kunta voisi periä päättämänsä asiakasmaksun. Esitys pohjautuu voimassa oleviin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskeviin säännöksiin. Maksu määräytyisi edelleen perheen koon ja tu-

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

lojen sekä varhaiskasvatuksessa vietetyn ajan perusteella. Myös maksun määräämisen perusteena olevat tulot säilyisivät ennallaan.

Maksun määräämisen perusteena olevia tulo-rajajoja esitetään korotettaviksi siten, että pienituloisten kahden ja kolmen hengen perheiden asiakasmaksut pienenevät. Muutos vähentää erityisesti pienituloisten yhden ja kahden lapsen yksinhuoltajien varhaiskasvatukseen asiakasmaksuja sekä parantaa yksinhuoltajien kannustimia ottaa työtä vastaan. Toisesta lapsesta perittävä maksu olisi aina enintään 90 prosenttia ensimmäisen lapsen kokoaikaisesta maksusta. Seuraavien lasten maksu olisi edelleen 20 prosenttia nuorimman lapsen maksusta.

Osa-aikaisen varhaiskasvatuksen maksu ehdotetaan porrastettavaksi siten, että maksu olisi korkeintaan 60 prosenttia kokoaikaisen varhaiskasvatuksen maksusta, jos lapsi on varhaiskasvatuksessa keskimäärin korkeintaan 20 tuntia viikoittain. Jos lapsi olisi varhaiskasvatuksessa keskimäärin vähintään 35 tuntia viikoittain, voitaisiin kuukausimaksuna periä kokoaikaisen varhaiskasvatuksen maksu. Varhaiskasvatuksen kestäessä keskimäärin enemmän kuin 20 tuntia mutta alle 35 tuntia viikoittain, voisi kunta periä maksun, joka on suhteutettu lapsen varhaiskasvatusaikaan. Kunnat voisivat edelleen käyttää varhaiskasvatusaikaan suhteutettuja (esimerkiksi tuntiperusteisia) asiakasmaksuja enimmäismaksun rajoissa.

Maksutonta varhaiskasvatusta koskeva sääntely säilyisi ennallaan. Alle 27 euron maksua ei perittäisi. Varhaiskasvatuksen kustannukset kuuluvat jatkossa julkisten menojen hintaindeksissä opetus- ja kulttuuritoimeen, ja sen vuoksi esityksessä ehdotetaan, että varhaiskasvatuksen asiakasmaksut sidottaisiin opetustoimen hintaindeksiin. Maksujen määräämisen perusteena olevat tulo-rajat seuraisivat edelleen yleistä ansiotasoindeksiä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan maaliskuun alusta vuonna 2017.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä ja kannatettavana, että osana varhaiskasvatuksen lainsäädännön kokonaisuudistusta säädetään erillinen varhaiskasvatukseen asiakasmaksuja koskeva laki. Uudessa laissa ehdotetaan säilytettäväksi samat periaatteet maksujen määräytymisestä kuin päivähoiton osalta on voimassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevassa laissa (734/1992). Varhaiskasvatuksesta perittävä maksu määräytyy edelleen perheen koon ja tulojen sekä varhaiskasvatuksessa vietetyn ajan perusteella. Säädetävät maksut ovat edelleen enimmäismääriä, joiden rajoissa kunnan tulee päättää maksusta.

Eduskunnan käsittelyssä oli keväällä 2016 hallituksen ensimmäinen esitys varhaiskasvatukseen asiakasmaksuista HE 60/2016 vp, joka sisälsi nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen ehdotukset asiakasmaksujen alennuksiksi mutta jossa oli myös ehdotus asiakasmaksujen huomattavasta korottamisesta eräiltä osin. Sivistysvaliokunta pitää lapsiperheiden toimeentulon kannalta erittäin merkittävänä sitä, että hallitus vuoden 2017 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

päätti luopua alkuperäisestä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskeneesta esityksestään. Hallituksen ratkaisu on saanut valiokunnan kuulemilta asiantuntijoilta laajan kannatuksen.

Kuntien talouden kannalta uuden esityksen vaikutukset ovat päinvastaiset. Alkuperäinen ehdotus varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaiksi tavoitteli 54 miljoonan euron maksutulojen lisäystä kunnille. Käsiteltävänä oleva esitys pienentää kuntien maksukertymää 9 miljoonaa euroa vuodesta 2018 lukien. Vuonna 2017 vaikutus kuntien talouteen on noin 7,5 miljoonaa euroa. Maksutulokertymän pienentyminen kompensoidaan esityksen mukaan kunnille kiinteistöveron korotuksella.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Maksujen määräytyminen

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen asiakasmaksujen pienentämisestä pienituloisille perheille nostamalla maksujen määräytymiseen vaikuttavia tulo rajoja. Tavoitteena on parantaa erityisesti yksinhuoltajien edellytyksiä ottaa vastaan työtä. Uudistuksen myötä sisaralennus on otettava käyttöön kaikissa maksuluokissa. Maksutonta varhaiskasvatusta koskeva sääntely säilyy ennallaan.

Hallituksen esitys alentaa kaksi- ja kolmihenkisten perheiden maksuja, kun tulo rajoja, joista alkaen maksuja alkaa kertyä, korotetaan kaksihenkisillä perheillä noin 36 prosenttia ja kolmihenkisillä perheillä noin 11 prosenttia nykyisestä. Sekä kaksi- että kolmihenkisissä perheissä tulo rajoja olisi jatkossa 1 915 euroa, kun se tällä hetkellä on 1 403 euroa kaksihenkisissä perheissä ja 1 730 euroa kolmihenkisissä perheissä. Tulorajan ylittävistä tuloista maksetaan varhaiskasvatuksesta perittävää maksua, ellei maksun suuruus jää alle 27 euron, jolloin maksua ei peritä. Tästä syystä maksuja perittäisiin jatkossa niiltä kaksihenkisiltä perheiltä, joiden kuukausitulot olisivat vähintään 2 150 euroa ja niiltä kolmihenkisiltä perheiltä, joiden kuukausitulot olisivat vähintään 2 202 euroa. Euromääräisesti eniten maksut laskevat noin 2 000—2 140 euron kuukausituloisilla kahden hengen perheillä, joilla asiakasmaksu pienenee noin 70—85 eurolla kuukaudessa. Kahden hengen perheillä, joiden kuukausitulot ovat 2 150—3 920 euroa, asiakasmaksu laskee 59 eurolla kuukaudessa.

Osa-aikaisen varhaiskasvatuksen maksut esitetään muutettaviksi varhaiskasvatuksen subjektiivisen oikeuden rajausten mukaisesti. Tällöin osa-aikaisen varhaiskasvatuksen maksun rajaksi esitetään 20 tuntia viikossa. Valiokunta pitää tärkeänä, että muutos yhtenäistää omalta osaltaan varhaiskasvatustilain ja ehdotetun varhaiskasvatuksen asiakasmaksutilain yhteensovittamista.

Varhaiskasvatuksessa perittävät asiakasmaksut riippuvat kuntien harkinnasta ja erityisesti taloudellisesta tilasta. Kuntien välille syntyy eroja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuissa, jolloin perheet ovat eriarvoisessa asemassa asuinkunnasta riippuen. Valiokunnan saaman lausunnon mukaan jo nyt osa kunnista tarjoaa perheille hoitoaikaperustaista asiakasmaksua, joka ohjaa perheitä hoitoaikojen valinnassa. Myös loma-aikojen poissaoloihin ja niistä perittäviin maksuihin kunnilla on erilaisia käytäntöjä.

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Sivistysvaliokunta korostaa kuntien päätösvaltaa asiassa, mutta pitää valitettavana sitä, että lapsiperheiden keskeisen palvelun asiakasmaksut ovat osin eriytyneet ja voivat jatkossakin eriytyä eriarvoistaen perheiden asemaa asuinpaikan mukaan.

Asiakasmaksuja koskevan lakiehdotuksen 13 §:ään ehdotetaan otettavaksi voimassa olevan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 11 §:n 1 momenttia vastaava säännös maksun perimättä jättämisestä ja alentamisesta tietyissä tilanteissa. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että säännös tulee kunnissa sovellettavaksi ja että sen mahdollisuudesta informoidaan riittävästi lapsiperheitä. Valiokunta pitää hyvänä säännökseen tehtyä lisäystä siitä, että maksun alentaminen tai perimättä jättäminen tulee aina tehdä ennen toimeentulotuen myöntämistä. Tämä selkeyttää ja yhdenmukaistaa kuntien käytäntöjä varhaiskasvatukseen asiakasmaksuihin liittyvissä asioissa.

Valiokunta korostaa, että uudistuksen toteuttaminen ei sinänsä edellytä hoitoajan seurannan digitalisoimista. Valiokunta uudistaa aiemmin mietinnössään hallituksen esityksestä laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta (SiVM 11/2015 vp — HE 80/2015 vp) lausumansa kannan, että esimerkiksi työvuorojen suunnittelua ja seuranta voidaan kuntien varhaiskasvatuksessa helpottaa ottamalla käyttöön sähköiset kirjausjärjestelmät.

Uudistuksen vaikutusten arviointia

Varhaiskasvatuksella on suuri merkitys lapsen hyvänä oppipohjana tuleville kouluvuosille. Varhaiskasvatus osaltaan edistää ja tasaa lasten kouluvalmiuksia, ja se tuo pidemmällä aikavälillä säästöjä, kun lastensuojelun ja muiden korjaavien palvelujen tarve vähenee. Tämän vuoksi tulee kynnys osallistua varhaiskasvatukseen olla kaikilta osin matala.

Uudistuksella vähennetään pienituloisten perheiden osalta kannustinloukkuvaikutuksia. Nykytilaan ehdotetuilla muutoksilla voi arvioida olevan myönteisiä vaikutuksia erityisesti pienituloisten naisten asemaan, joiden kohdalla pienetkin taloudelliset lisärasitteet voivat vähentää halukkuutta osallistua työelämään ja esimerkiksi pidentää kotihoidon tukijaksoja.

Asiantuntijakuulemisessa on todettu, että Suomi on sitoutunut OECD:n tavoitteeseen nostaa varhaiskasvatukseen osallistumista eurooppalaiselle tasolle. Tällä hetkellä suomalaiset lapset osallistuvat kuitenkin varhaiskasvatukseen muita OECD-maita ja muita Pohjoismaita huomattavasti vähemmän. Esimerkiksi TITA-tutkimuksen (Tackling Inequalities in Time of Austerity, Policy Brief 11/2016) mukaan suomalaislapset hyötyvät varhaiskasvatuksesta eniten, jos se aloitetaan 1—3-vuotiaana. Nämä lapset pärjäävät koulussa paremmin, jatkavat toisen asteen koulutukseen, menevät lukioon ja opiskelevat yliopistossa useammin kuin varhaiskasvatuksen myöhemmin aloittaneet tai esiopetusikään saakka kotihoidossa olleet.

Sivistysvaliokunta korostaa, että kaikilla lapsilla pitää olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua niin varhaiskasvatukseen kuin perusopetukseenkin. Valiokunta pitää tärkeänä, että perheitä kannustetaan käyttämään varhaiskasvatuspalveluja nykyistä enemmän. Nyt ehdotettujen maksujen alentamisen ohella tulee jatkossa kiinnittää huomiota myös varhaiskasvatukseen hyvään laatuun yhtenä keinona lisätä houkuttelevuutta varhaiskasvatuspalvelujen käyttöön.

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Saamiensa lausuntojen perusteella sivistysvaliokunta pitää tarpeellisena, että varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen merkitystä varhaiskasvatukseen osallistumiselle arvioidaan jatkossakin vielä uudelleen. Nykytilanteessa jo keskituloinen perhe joutuu maksamaan ylintä maksua. Jatkovalmistelussa on huomioitava myös nelihenkisten tai sitä suurempien perheiden maksujen kohtuullinen taso kokonaisuutena. Valiokunta korostaa asiakasmaksujen tason merkitystä yhdenvertaisuuden kannalta, sillä tulonjakotilaston tietojen mukaan parempituloisten perheiden lapset osallistuvat kunnalliseen varhaiskasvatukseen yleisemmin kuin pienituloisten perheiden lapset.

Jatkovalmistelun kannalta valiokunta korostaa, että esimerkiksi osa-aikaisesti maksuton pedagoginen varhaiskasvatus kattaen subjektiivisen päivähoito-oikeuden (20h/vko) vahvistaisi toteutuessaan lasten osallistumista korkeatasoiseen pedagogiseen toimintaan ja vaikuttaisi merkittävästi lasten yhdenvertaisuuteen ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseen.

Asiantuntijakuulemisissa on kiinnitetty huomiota siihen, että hallituksen esitys sisältää myös lapsivaikutusten arvioinnin, jossa on yleisellä tasolla kuvattu varhaiskasvatusmaksujen vaikutusta palvelun käyttöön sekä todettu, miten esityksellä muutetaan maksuja. Vaikutusten arviointia on lausunnoissa kritisoitu. Vaikutusarvioinnissa ei ole arvioitu esimerkiksi lukumääräisesti, miten se lisäisi lasten osallistumista varhaiskasvatukseen tai kannustaisi perheitä työllistymään. Varhaiskasvatuksen maksuja ja niiden muutosta tulisi lausuntojen mukaan tarkastella kokonaisuutena muiden lapsiperheisiin, ja erityisesti varhaiskasvatukseen, kohdistuvien muutosten kanssa. Kun arvioinnissa ei ole otettu huomioon muita lapsiperheiden talouteen ja arkeen vaikuttavia muutoksia, tehdyn arvioinnin perusteella lausunnonantajien mielestä ei muodostu riittävää kokonaiskuvaa. Lisäksi on korostettu, että julkisen talouden muutosten läpivienti ilman kattavaa kokonaisarviointia voi johtaa täysin erilaiseen lopputulokseen kuin mitä niillä hallitusohjelmassa tavoitellaan.

Valiokunta toteaa, että perheiden asemaan vaikuttavat muutokset valmistellaan eri ministeriöissä ja erilaisin aikatauluin, mikä osaltaan hankaloittaa esitysten kokonaisvaikutusten arviointia yksittäisen esityksen kohdalla. Saadun selvityksen mukaan elokuussa 2016 voimaan tulleen varhaiskasvatusoikeuden muutoksen vaikutuksia maksukertymään on hyvin vaikea tässä vaiheessa arvioida, koska kaikki kunnat eivät ole päättäneet toteuttaa rajausta. Myöskään niiden perheiden, joiden lasten varhaiskasvatusoikeutta rajataan 20 tuntiin, tulotasoista ei ole saatavissa tietoja.

Sivistysvaliokunta on lausunnonantajien tapaan huolissaan lapsiperheiden aseman kokonaiskehityksestä usean viime vuoden aikana vallinneiden julkistalouden välttämättömien säästöpainneiden alla. Valiokunta viittaa myös eduskunnan perustuslakivaliokunnan toistuvasti tekemään huomautukseen, että lapsiperheiden asemaan vaikuttavat eri uudistukset eivät saa johtaa tilanteeseen, jossa eri uudistusten yhteisvaikutukset muodostuvat kohtuuttomiksi. Vaikutusten arvioinnissa tulisi kattavasti arvioida esityksen vaikutukset niin tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kuin myös perheiden toimeentuloon ja lasten asemaan ja oikeuksiin. Esimerkkinä vaikutusten sarvioinnin moninaisuudesta valiokunta toteaa, että pitkät hoitovapaat heikentävät talousjärjestö OECD:n mukaan naisten työmarkkina-asemaa usein pysyvästi. Vuoden 2015 joulukuussa perustetun lainsäädännön arviointineuvoston työ tulee toivottavasti osaltaan luomaan selkeämmät käytännöt vaikutusten arvioinneille.

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain säätämisen vaikutusten seuranta ja arviointia. Seurannassa tulee kiinnittää huomiota erityisesti institutionaalisen varhaiskasvatuksen osallistumisasteen mahdollisiin muutoksiin sekä vaikutuksiin tasa-arvon eri ulottuvuuksilla mukaan lukien perheiden taloudellisen aseman eriarvoistuminen asuinkunnasta riippuen.

Muut huomiot

Sivistysvaliokunta toteaa, että käsiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa ei ehdoteta säädettäväksi varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksista tai muustakaan varhaiskasvatuksen sisältöön liittyvästä asiasta, joista säädetään esimerkiksi asetuksessa lasten päivähoidosta (239/1973). Edellä todetun asetuksen henkilöstömitoituksia koskevat säännökset ovat edelleen sellaisinaan voimassa.

Valiokunta korostaa, että tällä esityksellä ei muuteta nykyistä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 4 §:ää, jonka mukaan mainitut palvelut ovat edelleen maksuttomia. Jos esimerkiksi kehitysvammainen lapsi on varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatus toteutetaan erityishuolto-ohjelman mukaisena kuntouttavana toimintana, ei varhaiskasvatuksen kuntouttavan toiminnan osalta voi periä maksua.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. lakiehdotus

5 §. Kokoaikaisen varhaiskasvatuksen kuukausimaksu. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan 2 momentissa olevassa asetelmassa on korjausta vaativa lyöntivirhe. Jos perheen koko on 6 henkilöä, on tulorajan tarkoitus olla 2 328 euroa eikä 2 329 euroa, kuten asetelmaan on virheellisesti merkitty. Esityksen perusteluissa on käytetty oikeaa tulorajaa. Sivistysvaliokunta ehdottaa tulorajan muuttamista vastaamaan sitä koskevia perusteluja.

4. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

6 §. Hoitolisän määräytyminen. Pykälän 1 momentin mukaan hoitolisää määrättäessä perheen tuloina otetaan huomioon, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 10 a §:ssä säädetään.

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksen 3. lakiehdotuksessa ehdotetaan edellä mainittu 10 a § kumottavaksi. Tämän vuoksi sivistysvaliokunta ehdottaa momentin viittaussäännöksen muuttamista kohdistumaan käsiteltävänä olevan 1. lakiehdotuksen 11 §:ään, jossa vastaavasta asiasta säädetään jatkossa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 205/2016 vp sisältyvät 2. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 205/2016 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy uuden, 4. lakiehdotuksen. (Valiokunnan uusi lakiehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään kunnan päiväkodissa ja perhepäivähoidossa järjestämästä varhaiskasvatuksesta perittävästä asiakasmaksusta. Muusta kunnan järjestämästä varhaiskasvatuksesta ja kunnan tilapäisesti antamasta varhaiskasvatuksesta voidaan periä kunnan päättämä asiakasmaksu. Maksuttomasta esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa (628/1998).

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *palvelun käyttäjällä* varhaiskasvatuksessa olevaa lasta sekä lapsen ohella hänen kanssaan yhteistaloudessa eläviä vanhempia tai muita huoltajia;
- 2) *perheellä* yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä sekä molempien samassa taloudessa eläviä alaikäisiä lapsia;
- 3) *kunnan järjestämällä varhaiskasvatuksella* varhaiskasvatuslain (36/1973) 10 §:ssä säädettyillä tavoilla järjestettyä varhaiskasvatusta;
- 4) *toimintavuodella* kunkin vuoden elokuun alusta alkavaa ja seuraavan vuoden heinäkuun loppuun asti kestävää ajanjaksoa;

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

5) *kokoaikaisella varhaiskasvatuksella* vähintään 35 tuntia viikossa annettavaa varhaiskasvatusta;

6) *osa-aikaisella varhaiskasvatuksella* alle 35 tuntia viikossa annettavaa varhaiskasvatusta.

3 §

Maksun enimmäismäärä

Varhaiskasvatuksesta perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen. Maksu voidaan periä perheen maksukyvyyn mukaan. Maksusta säädetään tarkemmin 5—8 §:ssä.

4 §

Kuukausimaksu ja sen periminen

Varhaiskasvatuslaissa tarkoitetusta päiväkotij- ja perhepäivähoitona järjestettävästä varhaiskasvatuksesta voidaan määrätä kuukausimaksu. Maksu voidaan periä enintään yhdeltätoista kalenterikuukaudelta toimintavuoden aikana. Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa toimintavuoden kaikkina kuukausina ja hän on poissa varhaiskasvatuksesta toimintavuoden aikana muusta syystä kuin sairauden vuoksi enintään kolme neljäsosaa kuukausimaksun perusteena olevien kuukausittaisten varhaiskasvatuspäivien määrästä, voidaan maksu kuitenkin periä 12 kuukaudelta. Poissaolopäiviä laskettaessa otetaan huomioon etukäteen ilmoitetut poissaolot.

Maksun perimisestä poissaolon ajalta säädetään tarkemmin 9 §:ssä.

Jos lapsen varhaiskasvatus alkaa tai loppuu kesken kalenterikuukauden, maksu määrätään toteutuneen varhaiskasvatusajan mukaan kuukausimaksua pienempänä.

Maksun määrä pyöristetään lähimpään euromäärään.

Jos lapsen huoltajat asuvat eri osoitteissa, mutta lapselle järjestetään varhaiskasvatusta vain yhdessä kunnassa, määrätään maksu sen perheen tulojen perusteella, jonka luona lapsella on väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) mukainen asuinpaikka. Jos lapselle järjestetään varhaiskasvatusta kahden kunnan alueella, on maksu määrättävä erikseen molemmissa kunnissa. Tällöin maksu määrätään 6 §:n mukaisesti.

5 §

Kokoaikaisen varhaiskasvatuksen kuukausimaksu

Kokoaikaisen varhaiskasvatuksen kuukausimaksu saa olla enintään perheen koon mukaan määräytyvän maksuprosentin osoittama euromäärä vähimmäistulorajan ylittävästä kuukausitulosta. Kunta voi kuitenkin määrätä 7 §:ssä säädetyn enimmäismaksun, jos hakija ei ilmoita perheen tuloja.

Maksuprosentit ja tulorajat ovat:

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Perheen koko, henkilöä	Tuloraja, euroa/kuukausi	Korkein maksuprosentti
2	1 915	11,5
3	1 915	9,4
4	2 053	7,9
5	2 191	7,9
6	2 328	7,9

Jos perheen koko on suurempi kuin kuusi henkilöä, korotetaan maksun määräämisen perusteena olevaa tulorajaa 138 eurolla kustakin seuraavasta perheen alaikäisestä lapsesta.

6 §

Osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kuukausimaksu

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa keskimäärin enintään 20 tuntia viikoittain, saa kuukausimaksu olla enintään 60 prosenttia 5 §:n mukaan määräytyvän kokoaikaisen varhaiskasvatuksen maksusta. Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa keskimäärin vähintään 35 tuntia viikoittain, voidaan kuukausimaksuna periä kokoaikaisen varhaiskasvatuksen maksu. Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa keskimäärin enemmän kuin 20 tuntia viikoittain, mutta alle 35 tuntia, tulee kunnan periä maksu, joka on suhteutettu varhaiskasvatusaikaan. Varhaiskasvatuksen maksua alentavana tekijänä on otettava huomioon myös perusopetuslain (628/1998) mukainen maksuton esiopetus.

Laskettaessa lapsen keskimääräistä viikoittaista aikaa varhaiskasvatuksessa, otetaan huomioon varhaiskasvatukseen varattu aika kalenterikuukauden ajalta.

7 §

Varhaiskasvatuksen enimmäismaksu ja pienin perittävä maksu

Maksu voi kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa olla ensimmäisen lapsen osalta enintään 290 euroa kuukaudessa. Lasta koskevaa 27 euroa pienempää maksua ei peritä.

8 §

Sisarusten maksujen määräytyminen

Jos samasta perheestä on useampi kuin yksi lapsi kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa, voidaan nuorimmasta kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa olevasta lapsesta määrätä 5 §:n mukaan määräytyvä asiakasmaksu. Ikäjärjestyksessä seuraavasta kokoaikaisessa varhaiskasvatuksessa olevasta lapsesta voidaan määrätä maksu, joka on enintään 90 prosenttia nuorimman lapsen maksusta. Kustakin seuraavasta lapsesta määrättävä maksu on enintään 20 prosenttia nuorimman lapsen maksusta. Määrättäessä perheen muiden kuin nuorimman lapsen maksua, käytetään mää-

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

räytymisen perustana nuorimman lapsen laskennallista kokoaikaisen varhaiskasvatuksen maksua.

9 §

Maksun periminen poissaolon ajalta

Tässä laissa säädetty kuukausittainen maksu peritään myös lapsen tilapäisen poissaolon ajalta. Edellä 1 momentissa säädetystä poiketen, jos lapsi on sairautensa vuoksi poissa varhaiskasvatuksesta yli kymmenen päivää kalenterikuukauden aikana, kyseiseltä kuukaudesta peritään puolet tässä laissa säädetystä kuukausimaksusta. Sairaudesta johtuvan poissaolon kestäessä koko kalenterikuukauden maksua ei peritä lainkaan. Maksua ei myöskään saa periä niiltä päiviltä, joina lapsi on poissa varhaiskasvatuksesta sairausvakuutuslain (1224/2004) 9 luvun 7 §:ssä tarkoitettujen isyysraajaksojen ajan. Jos lapsi on muusta syystä poissa varhaiskasvatuksesta koko kalenterikuukauden, maksuna peritään puolet kuukausimaksusta.

10 §

Peruuttamatta jätetystä varhaiskasvatuksesta perittävä maksu

Jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat eivät ota vastaan lapselle haettua ja myönnettyä paikkaa varhaiskasvatuksessa eikä paikkaa ole peruutettu ennen kunnan päätöksen mukaisen varhaiskasvatuksen alkamista, lapsen vanhemmilta tai muilta huoltajilta voidaan periä puolet tämän lain mukaan määräytyvästä kuukausimaksusta.

Jos lapsen huoltajat varaavat lapselle varhaiskasvatuspaikan lomansa ajaksi eivätkä peruuta sitä, voidaan peruuttamatta jätetystä varhaiskasvatuspaikasta periä puolet tämän lain mukaan määräytyvästä kuukausimaksusta. Vaikka perheen tulot olisivat niin pienet, ettei lapselle ole määrätty kuukausimaksua, voidaan tässä momentissa tarkoitettulla tavalla käyttämättä jätetystä varhaiskasvatuksesta kuitenkin periä puolet 7 §:n mukaisesta pienimmästä perittävästä maksusta.

11 §

Varhaiskasvatuksen maksun määräämisen perusteena olevat tulot

Päätettäessä varhaiskasvatuksesta määrättävästä maksusta otetaan perheen tuloina huomioon lapsen, hänen vanhempansa tai muun huoltajansa sekä heidän kanssaan yhteistaloudessa avioliitossa tai avioliitonomaisissa olosuhteissa elävän henkilön veronalaiset ansio- ja pääomatulot sekä verosta vapaat tulot. Jos kuukausittaiset tulot vaihtelevat, otetaan kuukausitulona huomioon viimeksi kuluneen vuoden keskimääräinen kuukausitulo. Veronalaisena tulona voidaan ottaa huomioon myös viimeksi toimitetussa verotuksessa vahvistetut vastaavat veronalaiset tulot korotettuina niillä prosenttimäärillä, jotka Verohallitus vuosittain antamissaan päätöksissä ennakkoperinnän laskemisperusteista määrää.

Metsätulona otetaan huomioon varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (1142/2005) 7 §:n 3 momentin mukaan vahvistettu metsän keskimääräinen vuotuinen tuotto hehtaarilta kerrottuna metsämaan pinta-alalla. Tästä määrästä vähennetään 10 prosenttia ja metsätalouden korot. Metsätuloa on lisäksi alennettava palvelun käyttäjän vaatimuksesta, jos tilakohtaisen vuotui-

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

sen hakkuumahdollisuuden nettoraha-arvo on metsänhoitoyhdistyksen tai Suomen metsäkeskuksen antaman lausunnon perusteella vähintään 10 prosenttia pienempi kuin metsätulo. Alennus on metsätulon ja hakkuumahdollisuuden nettoraha-arvon erotuksen suuruinen.

Tulona ei oteta huomioon lapsilisää, vammaisetuksista annetun lain (570/2007) mukaista etuutta, kansaneläkelain (568/2007) mukaista lapsikorotusta, asumistukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuiskoulutustukea, opintotuen asumislisää, toimeentulotukena maksettavaa toimintarahaa ja matkakorvausta, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaista ylläpitokorvausta, julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaista kulukorvausta, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia, perhehoidon kustannusten korvauksia eikä lasten kotihoidon tukea.

Tulojen vähennyksenä otetaan huomioon suoritettavat elatusavut ja tosiasiallisista perhesuhteista johtuvat muut vastaavat kustannukset sekä kiinteistön luovutuksen yhteydessä määrääjäksi tai elinkaudeksi pidätetty rahana suoritettava etuus (syytinki).

Varhaiskasvatusmaksu määrätään sen maksamisajankohdan tilannetta vastaavaksi joko todettavissa olevien tai arvioitujen tulojen perusteella.

12 §

Maksun määrääminen toistaiseksi ja maksun tarkistaminen

Varhaiskasvatusmaksu määrätään toistaiseksi. Maksu on kuitenkin tarkistettava silloin, kun:

- 1) perheen maksukyky on olennaisesti muuttunut;
- 2) on ilmeistä, että maksua määrättäessä huomioon otettavat perheen olosuhteet ovat muuttuneet;
- 3) lapsen varhaiskasvatusaika muuttuu; tai
- 4) maksu osoittautuu virheelliseksi.

Jos maksun määräämistä koskeva päätös on ilmeisesti perustunut lapsen vanhempien tai muiden huoltajien antamiin virheellisiin tietoihin, maksu voidaan oikaista takautuvasti enintään vuoden ajalta.

13 §

Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Varhaiskasvatuksesta määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa palvelun käyttäjän tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai lapsen vanhemman tai huoltajan lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Maksun alentaminen tai perimättä jättäminen tulee aina tehdä ennen toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisen toimeentulotuen myöntämistä.

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

14 §

Ostopalvelu ja palveluseteli

Jos kunta tai kuntayhtymä järjestää varhaiskasvatuksen varhaiskasvatuslain 10 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla ostopalveluna, palvelusta on perittävä samat maksut kuin kunnan tai kuntayhtymän itse järjestämästä vastaavasta varhaiskasvatuksesta peritään.

Jos varhaiskasvatusta järjestetään 1 momentissa mainitun lain 10 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetulla tavalla antamalla palvelunkäyttäjälle palveluseteli, kunta ei saa periä varhaiskasvatuksesta maksua. Palvelusetelin arvoa määrättäessä on otettava huomioon, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain (569/2009) 7 ja 8 §:ssä säädetään.

15 §

Muulla kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu

Muulla kuin Suomessa asuvalta saadaan lapsen varhaiskasvatuksesta periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen maksu, jollei Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu.

16 §

Maksujen ja tulo-rajoiden sitominen indeksiin

Edellä 5 §:n 2 momentissa tarkoitetut tulo-rajoiden euromäärät sekä 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu euromäärä tarkistetaan yleisen ansiotasoindeksin muutoksen mukaisesti. Edellä 7 §:ssä tarkoitetut euromäärät tarkistetaan julkisten menojen hintaindeksin osana olevan kuntataloutta koskevan opetustoimen hintaindeksin muutoksen mukaisesti.

Laskennassa käytetään indeksiä, jossa vuoden 2010 indeksipisteluku on 100. Indeksimuutos muodostuu tarkistusvuotta edeltävän vuoden indeksipisteluvun ja siitä kaksi vuotta aiemman vuoden indeksipisteluvun osamäärästä. Indeksien mukainen euromäärä pyöristetään lähimpään euroon.

Tarkistukset tehdään joka toinen vuosi. Indeksillä tarkistettavat euromäärät tulevat voimaan tarkistusvuotta seuraavan vuoden elokuun 1 päivänä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisee indeksillä tarkistettavat euromäärät Suomen säädöskokoelmassa kunkin tarkistusvuoden marraskuun aikana.

17 §

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Valtion ja kunnan viranomainen sekä muu julkisoikeudellinen yhteisö, Kansaneläkelaitos, Eläketurvakeskus, eläkesäätiö ja muu eläkelaitos, vakuutuslaitos, työnantaja sekä työttömyyskassa ovat velvollisia varhaiskasvatuksen tehtäviä hoitavan viranomaisen pyynnöstä antamaan maksutonta ja salassapitosäännösten estämättä kaikki hallussaan olevat palvelun käyttäjän ja hänen perheensä taloudellista asemaa koskevat maksun suuruuteen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvi-

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

tykset, jotka ovat viranomaiselle tässä laissa säädetyn maksun määräämiseksi tai viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamiseksi välttämättömiä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus koskee myös rahalaitosta, jos varhaiskasvatuksen tehtäviä hoitava viranomaislainen ei saa riittäviä tietoja ja selvityksiä edellä mainituilta tahoilta ja jos on perusteltua syytä epäillä palvelun käyttäjän tai hänen perheensä tai heidän laillisen edustajansa antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tulee esittää kirjallisena rahalaitokselle ja pyynnön esittämistä koskevan päätöksen on oikeutettu tekemään varhaiskasvatuslain 11 d §:ssä tarkoitettun toimielimen määräämä viranhaltija. Ennen kuin pyyntö tehdään rahalaitokselle, on sille, jonka tietoja pyydetään, annettava siitä tieto.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja voidaan luovuttaa tietoon oikeutetulle teknisen käyttöyhteyden avulla. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja luovuttavan on varmistuttava siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

18 §

Viivästyskorko

Jos palvelusta määrättyä maksua ei ole suoritettu eräpäivänä, saadaan vuotuista viivästyskorkoa periä eräpäivästä lukien enintään korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentissa tarkoitettun korkokannan mukaan.

Viivästyskoron maksamisen perusteena oleva eräpäivä voi olla aikaisintaan kahden viikon kulluttua maksun määräytymisen perusteena olevan palvelun saamisesta.

19 §

Maksun ulosotto

Tässä laissa säädetty maksu ja sille perittävä viivästyskorko ovat suoraan ulosottokelpoisia siten kuin verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

20 §

Muutoksenhaku

Maksua koskevaan viranhaltijan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Jos maksuvelvollinen on tyytymätön 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen, hänellä on oikeus saattaa varhaiskasvatuksesta perittävää maksua koskeva päätös varhaiskasvatuslain 11 d §:ssä tarkoitettun toimielimen käsiteltäväksi.

Vaatus päätöksen oikaisemisesta on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä, kun maksuvelvollinen on saanut päätöksestä tiedon. Päätökseen on liitettävä ohjeet sen saattamiseksi toimielimen käsiteltäväksi.

Maksun määräämistä koskevaan 2 momentissa tarkoitettuun toimielimen päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitus voidaan sanotun ajan kuluessa antaa myös päätöksen tehneelle toimielimelle, jonka on toimitettava se oman lausuntonsa ohella hallinto-oikeudelle.

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Lupa on myönnettävä ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

21 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
Edellä 5 §:n 2 ja 3 momentissa sekä 7 §:ssä säädetyt euromäärät tarkistetaan 16 §:n mukaisesti ensimmäisen kerran vuoden 2017 lopussa, ja ne tulevat voimaan elokuun 1 päivänä 2018.

2.

Laki

varhaiskasvatuslain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan varhaiskasvatuslain (36/1973) 13 §, sellaisena kuin se on laissa 909/2012, seuraavasti:

13 §

Varhaiskasvatuksesta perittäviin maksuihin sovelletaan varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettua lakia (xx/2016).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n 3 kohta sekä 7 a ja 10 a §, sellaisina kuin niistä ovat 7 a § laissa 387/2008 ja 10 a § laeissa 1134/1996, 1217/2007 ja 941/2012, sekä

muutetaan 10 b §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 221/2003 ja 1051/2009, seuraavasti:

10 b §

Pitkäaikaisen laitoshoidon maksun määrittämisen perusteena olevat tulot

Tuloina ei oteta huomioon:

1) lapsilisää, kansaneläkelain (568/2007) mukaista lapsikorotusta, asumistukea, tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettavia sairaanhoito- ja tutkimuskuluja, sotilasavustusta, rintamalisää, opintorahaa, aikuiskoulutustukea, opintotuen asumislisää, toimeentulotukena maksettavaa toimintarahaa ja matkakorvausta, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaista ylläpitokorvausta, julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaista kulukorvausta, opintojen johdosta suoritettavia apurahoja ja muita vastaavia avustuksia, perhehoidon kustannusten korvauksia eikä lasten kotihoidon tukea;

2) elatusapua tai elatustukea, jota maksetaan pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan tai 7 c §:n 2 momentissa tarkoitetun puolison alaikäiselle lapselle;

3) eläkkeisiin ja niihin verrattaviin tuloihin sisältyviä huollettavista aiheutuvia korotuksia.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

Valiokunnan uusi lakiehdotus

4.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

6 §

Hoitolisän määräytyminen

Hoitolisää määrättäessä perheen tuloina otetaan huomioon, mitä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain (/) 11 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 2.12.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r

Valiokunnan mietintö SiVM 16/2016 vp

jäsen Sari Raassina kok
jäsen Jani Toivola vihr
varajäsen Lea Mäkipää ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine